

REPUBLIKA SLOVENIJA

STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE

**REGISTRSKI POPIS PREBIVALSTVA,
GOSPODINJSTEV IN STANOVANJ
V LETU 2011 –
PRIPRAVE IN PRIHODNJE AKTIVNOSTI**

Pripravil: mag. Danilo Dolenc

Ljubljana, januar 2010

1. Uvod

Statistični svet se je na svoji 28. seji dne 8. 12. 2008 že seznanil z osnovnimi dejstvi o Registrskem popisu 2011 (<http://www.stat.si/PrikaziDatotekoSvet.aspx?id=98>). V tem prispevku želimo predstaviti predvsem umestitev slovenske državne statistike v mednarodno popisno okolje, analizo kakovosti vhodnih podatkov v osnovnih administrativnih virih, nekatere vsebine, ki bodo v Sloveniji uporabnikom sploh prvič na voljo, ter zasnovo strategije objavljajanja podatkov Registrskega popisa 2011. Na kratko bodo predstavljene tudi glavne aktivnosti v letu 2010.

2. Registrska izvedba popisa je še vedno redkost

Na sestanku o popisih prebivalstva in stanovanj okoli leta 2010, ki sta ga v oktobru 2009 organizirala UNECE¹ in Eurostat, so bile predstavljene ugotovitve iz vprašalnika o metodah popisovanja, na katerega je odgovorilo 54 držav (50 iz območja UNECE in 4 druge države). Pokazalo se je, da bo zelo malo držav spremenilo osnovno metodo zbiranja podatkov, tako da tradicionalni (terenski) popis ostaja najbolj pogost način zbiranja podatkov. Slovenija je ena redkih držav, ki bo pri novem popisu prešla s terenskega zbiranja podatkov na registrsko izvedbo. Res pa je, da veliko držav, ki bodo še izvedle klasični popis, prehaja tako na sodobne načine zbiranja podatkov (najbolj pogosto preko interneta, nekatere države podatke zbirajo tudi s prenosniki, preko telefona ipd.), kot tudi na vse večjo uporabo administrativnih in statističnih virov, s katerimi delno nadomeščajo terensko zbiranje. Vendar pa je kakovostni preskok v popoln registrski popis za večino držav še vedno previsoka ovira, saj predvsem nimajo vzpostavljenih virov za podatke o stanovanjih ter gospodinjstvih.

Tabela 1
Metode popisovanja v popisih 2000 in 2010

	Glavna metoda v popisih 2010				
	Skupaj	Klasični popis	Druge metode*	Registrska izvedba	
Glavna metoda v popisih 2000	SKUPAJ	44	30	5	9
	Klasični popis	35	30	2	3**
	Druge metode*	6	0	3	3
	Registrska izvedba	3	0	0	3

* Druge metode ali več enakovrednih metod, ampak še vedno vključeno tudi terensko zbiranje podatkov.

** Avstrija, Belgija, Slovenija.

Še zlasti se je možnost registrske izvedbe popisa izkazala kot najboljša možna rešitev v pogojih globalne gospodarske in finančne krize. Številne druge države EU se namreč soočajo s finančnimi omejitvami, ki lahko ogrozijo kakovostno izvedbo popisa in primerljivost zbranih podatkov. Resno zaskrbljenost za izvedbo popisa je po zadnjih podatkih Eurostata prav zaradi proračunskih težav izrazilo 8 držav EU.

¹ UNECE - United Nations Economic Commission for Europe

3. Kakovost vhodnih podatkov administrativnih virov je zadovoljiva

V registrskem popisu 2011 bomo uporabili podatke skoraj 30 administrativnih in statističnih virov, ki jih lahko razdelimo v naslednje skupine:

- **administrativni registri, ki jih upravljajo drugi državni organi.** Tvorijo osnovno ogrodje vhodnih podatkov registrskega popisa (MNZ - Centralni register prebivalstva (CRP), GURS - Register prostorskih enot (RPE), GURS - Register nepremičnin (REN) in MNZ - Evidenca gospodinjstev). Nekatero od njih je vzpostavil ter jih nato dolga leta vzdrževal Statistični urad (npr. CRP, RPE);
- **statistični registri, ki jih vzdržuje Statistični urad** (Statistični register delovno aktivnega prebivalstva – SRDAP),
- **redna letna statistična raziskovanja** s področja demografije (rojeni, selitve) in izobraževanja (diplomanti terciarnega izobraževanja, študenti, štipendisti), ki se zbirajo na ravni posameznika;
- **podatkovne baze**, ki jih Statistični urad na podlagi sklenjenih dogovorov o posredovanju podatkov prejema od različnih upravljavcev podatkovnih baz, ki imajo za zbiranje takih podatkov zakonsko podlago (npr. dohodnina, brezposelne osebe, prejemniki pokojnin in socialnih transferjev);
- **popis 2002**, iz katerega se prevzamejo podatki, ki se ne spreminjajo (npr. prvo prebivališče).

Dejstvo je, da bosta dva od treh najbolj pomembnih administrativnih vhodnih virov podatkov (Register nepremičnin ter Evidenca gospodinjstev) v statističnem procesu dejansko sploh prvič uporabljena šele v Registrskem popisu 2011. SURS je v letu 2009 začel intenzivno analizirati vhodne podatke obeh virov. Prve ugotovitve kažejo, da bosta oba vira za registrski popis z vidika kakovosti podatkov ustrezna, da pa je možno vhodne podatke v sodelovanju z upravljavci vira do popisa še izboljšati.

3.1 Evidenca gospodinjstev

Vsi podatki o gospodinjstvih so izpeljani iz dveh spremenljivk:

- zaporedna številka gospodinjstva na naslovu stalnega prebivališča;
- razmerje do referenčne osebe gospodinjstva.

Pri tem so bile ugotovljene nekatere nepravilnosti pri vhodnih podatkih, ki so bile že posredovane upravljavcu vira (MNZ). Ta je na osnovi naših ugotovitev že pripravil predloge za izboljšanje kakovosti in na upravne enote posredoval ustrezna navodila za odpravljanje napak. Glede na to, da je ta vir relativno nov in da do sedaj ni bil uporabljen v statistične namene, je kakovost vhodnih podatkov že zdaj zelo dobra.

3.2 Register nepremičnin (REN)

SURS z Geodetsko upravo RS (GURS), ki je upravljavec Registra nepremičnin (REN), intenzivno sodeluje že od samega začetka vzpostavitve tega vira. Register nepremičnin je vzpostavljen povsem na novo. Posebnost tega vira je, da je to javna evidenca, ki je dostopna na spletni strani GURS. Poleg tega bodo določeni podatki posredovani lastnikom nepremičnin v okviru poskusnega izračuna vrednosti nepremičnine po Zakonu o množičnem vrednotenju nepremičnin. Tudi zato je obojestranski interes obeh organov po kakovostnih podatkih izjemno velik, pri čemer so k temu že veliko prispevale prav ugotovitve SURS.

V statističnem procesu povezovanja prebivalcev, gospodinjstev in stanovanj v celoto ugotavljamo določene težave zaradi nekonsistentnosti podatkov REN:

1. ni možno natančno ugotoviti, katere stavbe dejansko nimajo oz. ne potrebujejo številke stanovanja;
2. del stanovanj v večstanovanjskih stavbah še ni oštevilčen;
3. izkazovanje prevelikega števila stanovanj v stavbi (tudi nestanovanjski deli stavbe so v REN vpisani kot samostojni deli s stanovanjsko rabo);
4. nepravilno določanje dejanske rabe dela ali celotne stavbe;
5. neujemanje naslovov s podatki Registra teritorialnih enot.

Novo stanje z bolj kakovostnimi podatki, kjer naj bi bile odpravljene številne do sedaj ugotovljene napake, naj bi bilo predvidoma na voljo v februarju 2010.

3.3 Centralni register prebivalstva (CRP)

Z vidika registrskega popisa je največja pomanjkljivost CRP nepopolnost prenosa številke stanovanja, ki je bila določena s popisom nepremičnin. Ocenjujemo, da vsaj 300 tisoč oseb, ki prebivajo v večstanovanjskih stavbah, te številke v CRP še nima vpisane. V tripartitnem sodelovanju med SURS, GURS in MNZ se pripravljajo rešitve, kako do referenčnega datuma popisa ta podatek čim bolj izboljšati.

4. Izpeljava podatkov o gospodinjstvih in družinah - najbolj kompleksen statistični proces

Priprava podatkov o gospodinjstvih in družinah je eden najbolj kompleksnih statističnih procesov, saj je potrebno upoštevati naslednja dejstva:

1. podatki o sestavi gospodinjstva so na voljo samo za registrirano stalno prebivališče;
2. zakonodaja (Zakon o prijavi prebivališča) za prijavo začasnega prebivališča sploh ne predvideva zbiranja podatka o razmerjih med člani gospodinjstva (torej za tujce z začasnimi prebivališčem v Sloveniji teh podatkov ni na voljo);
3. osebe, ki imajo statistično določeno prebivališče (po novi definiciji prebivalstva), na tem naslovu nimajo podatka o številki gospodinjstva in razmerjih med člani gospodinjstva;
4. zakonodaja ne predvideva skupinskih gospodinjstev.

Prav metodologiji podatkov o gospodinjstvih ter procesni pripravi teh podatkov v Registrskem popisu 2011 namenjamo največ časa. Bistveno v procesni pripravi podatkov je, da vhodne administrativne podatke prilagodimo statističnim konceptom in s tem omogočimo primerljivost s preteklimi, terensko zbranimi, podatki. Naj navedemo nekaj praktičnih primerov, ki jih je potrebno metodološko in procesno doreči:

- gospodinjstva v posebnih nastanitvenih objektih (samski domovi, domovi za starostnike, študentski domovi, samostani);
- statistično tvorjenje gospodinjstev za tujce z začasnimi prebivališčem;
- statistično tvorjenje gospodinjstev v stanovanjih, kjer so stalni inčasni prebivalci;
- določanje razmerij med člani gospodinjstva v 'novih' gospodinjstvih;
- določanje družin v gospodinjstvih z velikim številom članov.

SURS je podatke o članih gospodinjstva iz Evidence gospodinjstev s podatki o prebivalstvu prvič povezal za stanje 31. 3. 2009. Analiza podatkov testne datoteke je pokazala, da je dobrih 80 % prebivalcev zelo enostavno povezati v gospodinjstva in za njih tudi izpeljati

družine. Ta delež se povsem ujema z mednarodnimi standardi oz. ugotovitvami pri podobnih statističnih raziskovanjih, ko je večino časa, napora in tudi sredstev potrebno nameniti zgolj 20 % obravnavane populacije.

Razpolagamo tudi že s prvimi ocenami o številu gospodinjstev, ki v primerjavi s podatki Popisa 2002 kaže na veliko povečanje, izrazito večje bo predvsem število enočlanskih ter dvočlanskih gospodinjstev. Delež enočlanskih gospodinjstev bo predvidoma presegel 30 % (v Popisu 2002 le 22 %). Povečalo se bo tudi število prebivalcev, ki so člani skupinskih gospodinjstev (domovi za starostnike, varstveno delovni centri oz. druge podobne bivalne skupnosti, študentski domovi).

Zaradi neuskkljenosti administrativnih ter statističnih konceptov pričakujemo tudi strukturne spremembe tipov družin, ki se bodo najbolj izrazito pokazale v spremenjenih razmerjih med enostarševskimi družinami (katerih delež se povečuje), zunajzakonskimi skupnostmi (njihovo število je podcenjeno) in zakonskimi skupnostmi (manjši delež poročenih parov z otroki).

5. Novosti za uporabnike

Z registrskim načinom ni več možno zagotoviti nekaterih popisnih vsebin, ki so se tradicionalno zbirale na terenu. Istočasno pa so z razvojem administrativnih virov (predvsem z novimi povezavami med osebami v CRP) na voljo podatki, ki neposredno ali posredno omogočajo izpeljavo določenih vsebin, ki so kot neobvezne navedene tudi v Priporočilih za popise prebivalstva². Izkušnje z uporabniki in njihova dosedanja povpraševanja po teh podatkih pa kažejo, da take podatke potrebujejo. Taki podatki so se v Sloveniji do sedaj v omejenem obsegu zbirali samo z anketami. Te nove vsebine so:

- **generacijska sestava gospodinjstva** – podatki so neposredno izpeljani iz razmerij med člani gospodinjstva ne glede na pripadnost posamezni družini;
- **sorodstvene vezi med člani gospodinjstva**, izpeljane iz razmerij med biološkimi starši in otroci oz. zakonci. S tem bomo pridobili podatke o rekonstruiranih družinah (ali so otroci biološki otroci obeh staršev ali samo enega);
- **priseljenci po generacijah** (pripadniki prve ali naslednjih generacij priseljencev) – podatki bodo izpeljani na osnovi prvega prebivališča in sorodstvenih povezav.

6. Zasnova objavljanja podatkov Registrskega popisa 2011

Najpomembnejše značilnosti objav podatkov Registrskega popisa 2011 bodo:

- popolna uskladitev podatkov redne demografske statistike o prebivalstvu s popisnimi podatki. V Popisu 2002 je bila razlika med obema objavama za isto časovno točko več kot 30 tisoč oseb;
- harmonizacija referenčnega datuma objav prebivalstvenih stanj z usmeritvami Statističnega urada EU (Eurostata) in predlogom uredbe o demografski statistiki (podatki se samo prikazujejo po stanju 1. 1 in ne po stanju 31. 12., vsebinsko podatki ostanejo enaki, saj presek stanja ostane v isti časovni točki, to je 31. decembra ob 24.00 oziroma 1. januarja ob 00.00);
- postopnost objave podatkov Registrskega popisa 2011 v skladu z dostopnostjo podatkov v administrativnih oz. statističnih virih, zahtevnostjo obdelave podatkov ter prioriteta (predvsem potrebe uporabnikov);

² Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing (UNECE and Eurostat), 2006 - <http://unece.org/stats/documents/2010.00.census.htm>

- prva objava podatkov že 4 mesece po referenčnem datumu Registrskega popisa 2011 (konec aprila);
- obvezno posredovanje podatkov Eurostatu (najkasneje marca 2014) na podlagi Uredbe in izvedbenih uredb o prikazu podatkov in statističnem programu, ki predpisujejo oz. določajo:
 - standardizirane načine prikaza podatkov za vsako posamezno popisno vsebino, ki so največ trinivojski (npr. starost po enoletnih skupinah, starost po petletnih skupinah, starost po izbranih skupinah);
 - seznam tabel za posredovanje Eurostatu (skupaj jih je skoraj 200);
 - njihovo vsebino (spremenljivke ter prikaze podatkov za to spremenljivko);
 - obvezne metapodatke (opombe, metodologija, zaščita podatkov, posebni znaki).

7. Aktivnosti v letu 2010

Najbolj pomembna aktivnost, ki je navedena tudi v Prednostnih nalogah državne statistike v letu 2010, je priprava produkcijskega okolja za povezovanje vhodnih podatkov statističnih in administrativnih virov, z namenom, da se preveri in oceni ustreznost metodoloških in programskih rešitev. V ta namen bodo pripravljene datoteke z vhodnimi podatki, ki bodo po strukturi in vsebini enake kot v Registrskem popisu. Ustrezno pripravljene rešitve bodo osnova za uspešno izvedbo Registrskega popisa 2011.

V letu 2010 bomo na osnovi sprejete strategije diseminacije podatkov ter komuniciranja z javnostmi:

- vzpostavili spletno stran Registrskega popisa 2011;
- pripravili terminski plan objav podatkov;
- uporabnike seznanili z vsebino podatkov, ki bodo na voljo;
- pripravili seznam tabel za posamezne teritorialne ravni in določili raven prikaza podatkov (bolj podrobne klasifikacije na višjih teritorialnih ravneh, bolj agregirane na nižjih ravneh),
- posebno pozornost posvetili informacijski varnosti posameznika ter jasno razložili, da bomo pri povezovanju podatkov dosledno spoštovali statistično zaupnost podatkov.

8. Namesto zaključka

SURS bo Registrski popis 2011 v celoti izvedel z lastnim kadrom, brez dodatnega zaposlovanja. Izvedba registrskega popisa bo tudi pomemben prispevek državne statistike k zmanjševanju administrativnih bremen in stroškov, saj ocenjujemo, da bodo stroški Registrskega popisa 2011 znašali manj kot 10 % proračuna Popisa 2002. Z drugimi besedami, prihranek državnega proračuna bo na račun registrske izvedbe popisa najmanj 10 mio EUR.

Zavedamo se, da vhodni podatki ne bodo povsem popolni, dosedanje analize pa kažejo, da bodo za statistične potrebe povsem ustrezni. Končni podatki, pridobljeni s povezovanjem statističnih in administrativnih virov, bodo kakovostni, zaupanja vredni in strokovno neodvisni. Zaradi metodoloških sprememb na številnih statističnih področjih v zadnjih desetih letih podatki za posamezne vsebine morda ne bodo povsem primerljivi s podatki preteklih popisov. Podatki Registrskega popisa 2011 bodo torej pomenili neke vrste prelom s preteklimi popisi (čeprav se je tudi med preteklimi popisi metodologija kar precej spreminjala), istočasno pa bomo v prihodnje te podatke lahko zagotavljali bolj redno v manjših časovnih razmakih kot doslej.